

REFLEXE

a hodnocení kvality výuky

REFLEXE

a hodnocení kvality výuky

**Jan Slavík,
Pavla Soukupová,
Jindřich Lukavský et al.**

**Druhé, upravené a rozšířené vydání
Plzeň 2025**

REFLEXE A HODNOCENÍ KVALITY VÝUKY

1. DÍL (ZRHV)

Autorský kolektiv:

Mgr. Daniela Benešová, Ph.D.; RNDr. Zdeňka Chocholoušková, Ph.D.;
PhDr. Jindřich Lukavský, Ph.D.; prof. PhDr. Ing. Lenka Hajerová
Müllerová, Ph.D., MPH; PhDr. Daniela Nováková, Ph.D.; Mgr. Markéta
Kuberská, Ph.D.; doc. PaedDr. Jan Slavík, CSc.; Mgr. Pavla Soukupová,
PhD.; RNDr. Václav Stacke, Ph.D.; PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.;
PaedDr. Helena Východská

Recenzenti:

prof. PhDr. Tomáš Janík, Ph.D., M.Ed.
doc. PhDr. Petr Najvar, Ph.D.

Jazyková korektura: PhDr. Miroslava Pourová

Grafické zpracování obálky: MgA. Mgr. Stanislav Poláček

Typografická úprava: Mgr. Jakub Pokorný

Vydala:

Západočeská univerzita v Plzni, Univerzitní 2732/8, 301 00 Plzeň

Vytiskl:

Polypress s.r.o., Truhlářská 486/15, 360 17 Karlovy Vary

Druhé, upravené a rozšířené vydání, 224 stran

Pořadové číslo: 2426, ediční číslo: 55-099-25

Plzeň 2025

ISBN 978-80-261-1288-4

ISBN 978-80-261-1289-1 (online; pdf)

DOI <https://doi.org/10.24132/ZCU.2025.12891>

© Západočeská univerzita v Plzni, 2025

Žádná část této publikace nesmí být publikována a šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Obsah

Úvod	1
Reflexivní praxe v přípravě učitelů – snaha o přemostění propasti mezi praxí a teorií	1
Nepoměr mezi tvorbou a reflexí výuky a jeho překonávání	4
Pojetí předmětů ZRHV a RHV	6
Struktura textu – rozvržení kapitol	8
Reflexivní praxe v učitelském vzdělávání	9
1 Reflexe a hodnocení kvality výuky: pojetí předmětu	12
1.1 Cíle a obsah předmětů Základy reflexe a hodnocení kvality výuky a Reflexe a hodnocení kvality výuky	13
1.2 Předměty ZRHV a RHV ve vztahu k oborovým didaktikám a k reflektované pedagogické praxi	16
2 Učitelská odbornost a profesní společenství aneb učitel nemá být laikem	19
2.1 Vzdělávací obsah, jeho znalost a jeho tři podoby	19
2.2 Znalost obsahu, obory a didaktická znalost obsahu	25
2.2.1 Didaktická znalost obsahu a didaktický metajazyk v učitelské profesi	31
2.2.2 Didaktická znalost obsahu pro učitele tvůrce a učitele výzkumníka	33
2.3 Učební úlohy, učební prostředí, výukové situace – pracovní pole učitelské profese	34
2.4 Učitel nemá být laikem	40
2.4.1 Autorita osobní a profesní	40
2.4.2 Profesionál vs. laik – profesní jednání a soudy <i>lege artis</i>	42
2.5 „Společenství myslí“ v učitelské profesi a ve vzdělávací praxi	44
2.5.1 Je učitelství „nemožné povolání“ a jen „semi-profese“?	48
3 Výuka – pracovní pole pro učitelskou reflexi a zlepšování	51
3.1 Výukové situace, učební prostředí a tvorba pedagogického díla	51
3.2 Situace výuky a rozvoj žákovské instrumentální zkušenosti	55
3.2.1 Instrumentální zkušenost se rozvíjí v oborech	55
3.2.2 Instrumentalizace zkušenosti – cesta ke znalosti obsahu	59
3.3 Myšlenkový obraz výuky: od pozorování k didaktické analýze výuky	64
3.3.1 Profesní vidění, intuice a znalosti v jednání učitele	64
3.3.2 Od primární k sekundární intuici	67
3.3.3 Od spontánního pojetí výuky k profesní kompetenci učitele	70
3.3.4 Reflexivní kompetence učitele a myšlenkový obraz výuky	76
3.3.5 Od pozorování výuky k didaktické analýze jejího myšlenkového obrazu	80
3.4 Pozorovací záznamy výuky: kritériální a dokumentační	84
3.4.1 Od záznamu výuky k profesnímu dialogu o její kvalitě	89

4	Kvalita výuky a problém didaktických formalismů	94
4.1	Kvalita výuky a její míra – lepší a horší výuka	94
4.1.1	Kvalita jako vlastnost a kvalita jako hodnota	95
4.1.2	Didaktická analýza výuky na podkladě její struktury	96
4.1.3	Model hloubkové struktury výuky – opora pro didaktickou analýzu výuky	101
4.2	Didaktické formalismy: indikátory snížené kvality výuky	116
4.2.1	Didaktický formalismus: nesoulad mezi klíčovými determinantami výuky	117
5	Metodika 3A na pomoc při reflexi výuky a hodnocení její kvality	124
5.1	Metodika 3A jako výzkumně orientovaná reflexe výuky	125
5.2	Cíle a struktura metodiky 3A	128
5.3	Obsahové zaměření metodiky 3A	129
5.4	Hodnocení kvality výukových situací metodikou 3A	132
5.4.1	Alterace: jak získat znalosti pro změnu a zlepšování výuky?	132
5.4.2	Kvalita výukových situací	136
5.4.3	Hodnocení kvality výukových situací	140
6	Obsah, koncept, prekoncept a konceptová analýza výuky	143
6.1	Obsah (vzdělávání) – co se žáci učí a učitel vyučuje	144
6.1.1	„Vynořit“ obsah ze světa – od celku k částem	144
6.2	Prekoncept a koncept: základní didaktické jednotky obsahu (ve světě, v mysli, v oboru)	147
6.2.1	Jak cosi tvrdit: A je B, nebo A je C?	147
6.2.2	Prekoncept a koncept a představa	148
6.2.3	Činnost s obsahem a její důsledky pro konceptuální změnu	154
6.2.4	Hloubková struktura konceptu	158
6.2.5	Konceptová analýza výuky vypovídá o kvalitě výuky	162
7	Obsah a obsahová transformace v didaktické reflexi	166
7.1	Transformace obsahu	168
7.2	Izomorfismus A je B: základ obsahové transformace a učení při transmisi kultury	170
7.2.1	Izomorfismus jako podmínka kulturní transmise i podmínka vyučování a učení	172
7.3	Kurikulum: obsah pro vzdělávání	175
7.4	Instrumentalizace zkušenosti učební úlohou: cesta k oboru i k obecným kompetencím	177
7.5	Didaktická transformace obsahu	182
	Shrnutí	187
	Summary	189
	Slovníček pojmů	191
	Doporučená literatura ke studiu	200
	Příloha	207